

Elämiä

Kaksi novellia Petri Tammisen esikoiskokoelmasta

Novellianalyysi Lausetyypit

Tekstit:

Salme

Soile

Kirjallisuuden lajit

Millainen on perinteinen novelli

Petri Tamminen

Kielioppia:

Lausetyyppejä

Eksistentiaalilauseen ja peruslauseen ero

Lauseenjäsenet

Käsittelyehdotuksia:

- Novelli antaa useita tulkintamahdollisuuksia. Niistä on tarkoitus keskustella tehtävän 1 yhteydessä ja sen jälkeen.
- Liikkeelle voi lähteä myös esimerkiksi käsittelemällä ensin kirjallisuuden eri lajeja ja perinteistä novellia, josta Tammisen novellit selvästi eroavat.
- Tehtävän 2 voi halutessaan käsitellä ennen tehtävää 1.
- Novellien sanaston voi myös kopioida ilman suomenkielisiä selityksiä ja kirjoittaa niiden tilalle käännökset.
- Lausetyyppejä voi harjoitella tekstistä riippumattakin.

©2024 Helsingin yliopisto

Elämiä-kirjallisuustehtäväpaketti, joulukuu 2024, jonka **tuottaja on Helsingin yliopisto ja tekijät ovat Sari Päivärinne ja Petri Tamminen** (kaksi novellia), on lisensoitu [Nimeä-ei kaupallinen-ei muutoksia 4.0 kansainvälinen](#) -lisenssillä. Materiaali on saatavilla osoitteessa kielibuusti.fi

Salme

Salme luisteli Viipurin urheilukentällä. Äiti toi makkaraa. Suku oli asunut seudulla 800 vuotta. Muutettiin Riihimäelle. Isä meni miinassa. "Herranjestas", äiti sanoi ja hikosi läpimäräksi. "Maammo käyp kuolemmaa", Salme sanoi ja koputti naapurin ovella. Äiti ei kuollut. Veikko soitti kirkonkylältä. Salme valehteli olevansa ulkona. "No kerto-kaa Salmelle, että joudun sotaan", Veikko sanoi. Salme katui kolme vuotta. Veikko ei kaatunut. Salme ja Veikko hukkuivat ja elvytettiin erikseen ennen häitään. Veikolta meni viljat hyvänä kesänä. "Halla-Veikko", naapurit sanoivat. Koulutettiin lapset ylioppi-laiksi. "Se saa miehen joka nostaa maasta roskan", Salme sanoi tyttärilleen. Lapset pääsivät yliopistoon. Veikko hirtti itsensä navetan vinttiin. Salme muutti kerrostaloon. Lapset suostuttelivat kivijalkaturistiksi. Salme meni Eläkeliiton kanssa Silja Serenadel-le. He pitivät sitä liian suurena.

Viipuri	<i>kaupunki Venäjällä, kuului ennen talvisotaa Suomelle</i>
Riihimäki	<i>Monet viipurilaiset ja muut suomalaiset joutuivat sodan jälkeen lähtemään evakkoon eli muuttamaan pois vanhasta kodistaan Suomen puolelle; Salmen perhe muutti Riihimäelle.</i>
Silja Serenade	<i>suuri laiva, joka kulkee Ruotsin ja Suomen välillä</i>

Soile

Soile äänestettiin Seurassa Päivänsäteeksi. Hoitajat ottivat jonon ohi neuvolaan. "Ihmi-sen lapsi mutta enkelin kasvot", tädit sanoivat kaupassa. Luokkakaverit kehuivat pi-halla purkkaa. "Se oli Soilen suussa", Heidi selitti. Soile voitti Luonnonsuojelusäätien piirustuskilpailun. Hän ei tiennyt osallistuneensa. Kekkonen jakoi palkinnot Naanta-lissa. Rehtori junaili Soilen taideteolliseen. Taneli haki tanssimaan Mensan jatkoilla. "Niin nöyrä ja kaunis pari", pappi sanoi. Kanttori itki parvella auringonpaisteessa. Taneli peri. Kunnostettiin kansakoulu Saimaan rannalta. Se pääsi Avotakkaan. Soile kulki vatsa pystyssä ja kylvi kukkia tonttiin. Kultaiset noutajat juoksivat krysanteemipellos-sa. Taneli satoi kaksosille sepeleet. Soile maalasi akvarelleja ranta-ateljeessa. Niitä ke-huttiin lehdissä.

Seura	<i>suomalainen aikakauslehti</i>
Päivänsäde	<i>auringonsäde, auringonpaiste; Seura-lehdessä ihmiset saivat valita lasten valokuvista yhden, jossa heidän mielestään oli kaikkein kaunein ja "aurinkoisimman" näköinen lapsi.</i>
Kekkonen, Urho	<i>Suomen presidentti vuosina 1956–81</i>
Mensa	<i>"Viisaitten ihmisten klubi", joka järjestää älykkyystestejä. Jäseneksi pääsee, jos saa testissä tarpeeksi hyvän tuloksen.</i>
Saimaa	<i>Suomen suurin järvi Itä-Suomessa</i>
Avotakka	<i>suomalainen sisutuslehti</i>

Petri Tammisen novellikokoelmasta
Elämiä (1994). Otava.

SANASTOT

Salme

erikseen	<i>erossa, ei yhdessä</i>
elvyttää 1	<i>Kun Salme ja Veikko olivat vedessä liian kauan, he melkein kuolivat, mutta heidät saatiin heräämään antamalla tekohengitystä.</i>
eläkeliitto	<i>yhdistys, jossa eläkeläiset tekevät yhdessä asioita ja yrittävät vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin (eläke = raha, joka maksetaan vanhoille ihmisille, jotka eivät enää ole työssä)</i>
halla	<i>yöpakkanen, kylmä ilma kesällä, joka voi tuhota viljan, marjat ym.</i>
herranjestas	<i>Ohhoh!! Voi hyvänen aika! (tulee sanoista "herra" ja "jeesus")</i>
hiota 4	<i>Kun ihmisellä on oikein kuuma (saunassa!) tai kun hän on hermostunut, niin hän hikoaa.</i>
hirttää 1 itsensä	<i>tappaa itsensä, tehdä itsemurha niin, että laittaa köyden kaulan ympärille</i>
hukkua 1	<i>Jos ei osaa uida ja joutuu veteen, niin silloin voi hukkua.</i>
häät	<i>juhla, kun mennään naimisiin</i>
joutua 1	<i>täytyä mennä</i>
kaatua 1	<i>kuolla sodassa</i>
katua 1	<i>olla pahoillaan jostakin, mitä on tehnyt ja toivoa, että olisi tehnyt toisella tavalla</i>
kirkonkylä	<i>kunnan (kylän) keskusta</i>
kivijalkaturisti	<i>turisti, joka käy Karjalassa katsomassa entisen kotitalonsa raunioita</i>
koputtaa 1	<i>Ennen kuin mennään ovesta sisään, siihen yleensä koputetaan, jotta sisällä oleva tietää, että joku on tulossa: "Kop, kop!"</i>
kouluttaa 1	<i>maksaa lapsen koulutus</i>
läpimärkä	<i>hyvin märkä, oikein märkä</i>
maa	<i>se on jalkojen alla ja siinä kasvaa ruohoa ja kukkia</i>
maammo	<i>äiti (karjalan murteessa)</i>
miina	<i>pommi, joka räjähtää, kun siihen koskee</i>
mennä 3 miinassa	<i>kuolla miinanräjähdykseen</i>
muuttaa 1	<i>vaihtaa asuntoa, muuttaa uuteen kotiin</i>
navetta	<i>rakennus, jossa lehmät asuvat</i>
nostaa 1	<i>ottaa ylös, poimia</i>
olevansa	<i>että hän oli</i>
pitää 1+ part.+ess.	<i>ajatella, olla jotakin mieltä</i>
päästä yliopistoon	<i>saada opiskelupaikka yliopistossa, suorittaa pääsykoe</i>
roska	<i>se, joka heitetään roskikseen eli roskakoriin, esimerkiksi karkkipaperi</i>
seutu	<i>alue, paikka</i>
suostutella 3	<i>Äiti ei ehkä aluksi halunnut lähteä, mutta lapset pyysivät monta kertaa.</i>
tytär	<i>Salmen lapsi, oma tyttö</i>
urheilukenttä	<i>paikka, jossa voi urheilla ulkona</i>
valehdella 3	<i>Kun ei puhu totta, silloin valehtelee.</i>
vilja	<i>Vilja kasvaa pellolla ja siitä tehdään ensin jauhoja, sitten leipää.</i>
vintti	<i>katon alapuolella oleva tila, ullakko</i>
ylioppilas	<i>Kun on suorittanut lukion ja ylioppilaskokeen, on ylioppilas.</i>

Soile

auringonpaiste	<i>Aurinko paistaa, ulkona on kaunis auringonpaiste.</i>
enkeli	<i>kaunis ja hyvä (uskonnollinen hahmo, jolla on siivet selässä)</i>
jakaa 1	<i>antaa</i>
jatkot	<i>Juhlien tai ravintola-illan jälkeen voidaan mennä esim. jonkun kotiin "jatkamaan" juhlia, jatkoille.</i>
jono	<i>kun monta ihmistä odottaa peräkkäin vuoroaan, esimerkiksi kaupan kassalla</i>
junailta 3	<i>järjestää suhteiden avulla tai muuten "ohi" normaalin systeemin</i>
kaksoset	<i>saman äidin kaksi lasta (sisarukset), jotka ovat syntyneet samana päivänä</i>
kansakoulu	<i>koulurakennus (kansakoulusysteemi oli ennen peruskoulua)</i>
kanttori	<i>henkilö, joka soittaa kirkossa urkuja ja laulaa</i>
kehua 1	<i>sanoa jotakin positiivista</i>
kilpailu	<i>tapahtuma, jossa katsotaan, kuka on paras</i>
kulkea 1	<i>liikkua, mennä, kävellä</i>
kultainennoutaja	<i>koirarotu (tavallisesti kirjoitetaan yhteen)</i>
kunnostaa 1	<i>remontoida, korjata ja maalata, laittaa kuntoon</i>
kylvää 1	<i>laittaa siemenet maahan kasvamaan</i>
luokkakaveri	<i>oppilas, joka on koulussa samalla luokalla</i>
luonto	<i>kasvit, eläimet, puut, järvet, metsät..., ekosysteemi</i>
neuvola	<i>äitien ja pienten lasten terveyskeskus</i>
nöyrä	<i>vaatimaton, ylpeän vastakohta</i>
ohi	<i>Muita ihmisiä oli jonossa ennen Soileä, mutta hänet otettiin jonon ohi ennen kuin hänen vuoronsa tuli.</i>
osallistuneensa	<i>että oli osallistunut</i>
palkinto	<i>Kun voittaa kilpailun, saa palkinnon.</i>
parvi	<i>kirkossa oleva "sisäparveke"</i>
pelto	<i>maa, jossa yleensä kasvaa viljaa tai vihanneksia</i>
periä 1	<i>Joku Tanelin sukulaisista (ehkä äiti tai isä) kuoli ja Taneli sai heidän rahansa ja omaisuutensa.</i>
piirustus	<i>kuva, joka piirretään</i>
purkka	<i>purukumi; makeinen, jota vain purraan, mutta ei niellä</i>
rehtori	<i>koulun johtaja</i>
selittää 1	<i>kertoa, sanoa</i>
seppäle	<i>Kukista voi tehdä pyöreän seppeleen, joka laitetaan päähän. Suuria seppeleitä myös laitetaan hautajaisissa arkun päälle.</i>
sitoa 1	<i>tehdä, laittaa yhteen / kiinni toisiinsa</i>
suojelu	<i>huolehtiminen jostakin, esim. luonnosta</i>
säätiö	<i>yhdistys, joka antaa rahaa johonkin tarkoitukseen, esimerkiksi luonnonsuojeluun</i>
taideteollinen	<i>korkeakoulu, jossa voi opiskella mm. valokuvausta, piirtämistä ja maalaamista</i>
tontti	<i>paikka, jolle talo rakennetaan / talon piha</i>
täti	<i>nainen</i>
vatsa pystyssä	<i>olla raskaana, odottaa lasta</i>
voittaa 1	<i>olla paras</i>
äänestää 1	<i>valita paras</i>

Tehtävä 1 Tekstinymmärtämis- ja keskusteluharjoitus

Miettikää ryhmässä seuraavia kysymyksiä. Huomatkaa, että oikeaa vastausta ei aina ole.

Salme

- Miksi Salme valehteli?
 - Hän ei pitänyt Veikosta.
 - Hän oli shokissa, koska äiti melkein kuoli.
 - Hän oli väsynyt eikä jaksanut nähdä Veikkoa.
- Mitä voisi tarkoittaa lause: "Salme ja Veikko hukkuivat ja elvytettiin erikseen ennen häitään."?
 - Sodan aikana Salme ja Veikko kadottivat toisensa vähäksi aikaa.
 - Salme ja Veikko yrittivät kumpikin hukuttautua ennen häitään.
 - Kumpikin melkein hukkui, mutta onnettomuudet tapahtuivat eri aikaan.
- Miksi Veikkoa sanottiin Halla-Veikoksi?
 - Vaikka muut maanviljelijät saivat hyvän sadon, halla tappoi Veikon viljat.
 - Veikko oli kylmä ihminen.
 - Veikko piti vadelmista.
- Mitä Salme tarkoitti, kun hän sanoi: "Se saa miehen, joka nostaa maasta roskan"?
 - Miehen saaminen on yhtä helppoa kuin roskan nostaminen maasta.
 - Miehet ovat kuin roskia.
 - Jos on ahkera, siisti ja nöyrä, niin pääsee naimisiin.
- Miksi Salmea suostuteltiin kivijalkaturistiksi?
 - Oli muotia käydä Karjalassa.
 - Lapset itse halusivat nähdä, mistä äiti oli kotoisin.
 - Lapsista oli tärkeää, että äiti näkee oman kotiseutunsa.
- Miksi Silja Serenade oli Salmen mielestä liian suuri?
 - Salme melkein eksyi laivaan.
 - Laiva oli hänen mielestään liian hieno ja massiivinen.
 - Hän oli kateellinen, koska Silja Serenade on ruotsalainen laiva.

Soile

- Miksi hoitajat ottivat Soilen jonon ohi?
 - Soile oli niin sairas, että hänen täytyi päästä nopeasti lääkärin luo.
 - Hän oli hoitajien mielestä suloinen lapsi.
 - Soilella oli vain hyvä onni. Hoitajat eivät tienneet, kenen vuoro oikeasti oli.
- Miksi Soile ei tiennyt, että oli osallistunut piirustuskilpailuun?
 - Joku muu oli lähettänyt hänen piirustuksensa kilpailuun.
 - Soile ei ollut koskaan osallistunut mihinkään kilpailuun.
 - Soile oli hajamielinen ja oli vain unohtanut asian.

3. Miksi rehtori junaili Soilen taideteolliseen korkeakouluun?

- Rehtori oli Soilen sukulainen.
- Soile oli hyvä opiskelija ja rehtori piti hänestä.
- Soilen vanhemmat antoivat rehtorille rahaa ja lahjuksia.

4. Miksi kanttori itki?

- Hän oli liikuttunut, koska pari oli niin kaunis.
- Hän oli surullinen, koska oli yksinäinen.
- Hän olisi itse halunnut naimisiin Soilen kanssa.

5. Miksi Taneli ja Soile kunnostivat kansakoulun?

- Vanhasta koulusta sai kunnostamalla tilavan ja kauniin asunnon.
- He olivat niin köyhiä, ettei heillä ollut varaa rakentaa uutta taloa.
- He halusivat maaseudun lapsille hyvän koulun.

6. Mitä tarkoittaa "Kultaiset noutajat juoksivat krysanteemipellossa. Taneli sitoi kaksosille seppeleet."?

- Koirat juoksivat kauniiden kukkien keskellä ja isä teki lapsille kukkaseppeleet.
- Isot koirat juoksivat ja talloivat kauniit kukat maahan ja isä teki lapsille seppeleet.
- Kuolema (noutaja) vei kaksoset ja isä teki krysanteemeista hautajaisseppeleet.

Tehtävä 2

Keskustelkaa novellien teemoista, tyylistä ja tunteista.

1. Millaiset sanat novelleista puuttuvat kokonaan? Millaisia lauseet ovat? Millaista kieltä kirjailija käyttää?

2. Naurattavatko vai itkettävätkö novellit sinua? Miksi?

3. Millaisia tunteita novelleissa on vai onko niitä? Miksi kirjailija ei ole kirjoittanut paljon tunteista?

- Miltä Salmen äidistä tuntui, kun isä kuoli?
- Miltä Salmesta tuntui, kun hän oli valehdellut Veikolle?
- Entä miksi Veikko tappoi itsensä? Miltä muista perheenjäsenistä on täytynyt tuntu?
- Miltä Soilesta mahtoi tuntua, kun kaikki onnistui hänen elämässään?
- Miltä kanttorista tuntui, kun hän itki?

4. Mitä kirjailija haluaa sanoa lukijoilleen näillä novelleilla?

5. Novellikokoelman nimi on *Elämiä* (sanasta elämä). Mikä sana sinulle tulee siitä mieleen?

Tehtävä 3

Kirjoita oma novelli, jossa käytät samoja sanoja kuin sanalistoissa.
tai

Kirjoita omasta elämästäsi samantyylinen novelli kuin *Salme* ja *Soile*. Käytä kolmatta persoonaa (hän).

Tehtävä 4

Lisää *Salme*-novelliin syitä, seurauksia, tunteita ja selityksiä sekä kuvailevia sanoja. Lukekaa sen jälkeen kertomuksia ääneen ja vertailkaa niitä. Miten novellin tyyli muuttui?

_____ Salme luisteli Viipurin _____ urheilukentällä. Äiti toi _____ makkaraa, koska _____ . Suku oli asunut seudulla 800 vuotta. Muutettiin Riihimäelle, siksi että _____ . Isä meni miinassa. "Herranjestas", äiti sanoi ja hikosi läpimäräksi. "Maammo käyp kuolemmaa", Salme sanoi ja koputti naapurin ovella. Äiti ei kuollut, koska _____ . Veikko soitti kirkonkylältä ja _____ . Salme valehteli olevansa ulkona, koska _____ . "No kertokaa Salmelle, että joudun sotaan", Veikko sanoi _____ . Salme katui kolme vuotta ja sen jälkeen _____ . Veikko ei kaatunut. Sodan jälkeen _____ . Salme ja Veikko hukkuivat ja elvytettiin erikseen ennen häitään. Veikolta meni viljat hyvänä kesänä, vaikka _____ . "Halla-Veikko", naapurit sanoivat. Koulutettiin lapset ylioppilaisiksi. "Se saa miehen joka nostaa maasta roskan", Salme sanoi _____ tyttärilleen ja _____ . Lapset pääsivät yliopistoon, mutta _____ . Veikko hirtti itsensä navetan vinttiin, koska hän ei _____ . Salmesta tuntui _____ . Salme muutti _____ kerrostaloon, joka _____ . Lapset suostuttelivat kivijalkaturistiksi. Salme meni Eläkeliiton kanssa Silja Serenadelle ja hänestä _____ . He pitivät sitä liian suurena, koska _____ .

KIRJALLISUUDEN LAJIT

Tietokirjallisuus

Mielipidekirjallisuus

Kaunokirjallisuus

- epiikka eli kertomakirjallisuus (esim. romaani, novelli ja pakina)
- draama eli näytelmäkirjallisuus
- lyriikka eli runous

MILLAINEN ON PERINTEINEN NOVELLI?

- Novelli on lyhyempi kuin romaani.
- Tavallisesti novellissa kuvataan lyhyttä ajanjaksoa päähenkilön elämässä.
- Novellissa on vain muutamia henkilöitä.
- Yleensä ympäristöä ja aikaisempia tapahtumia kuvataan vain vähän, mutta henkilösuhteet ovat tärkeitä.
- Novellissa on usein yllätys.
- Loppu voi olla onnellinen tai surullinen tai se voi olla avoin (eli lukija ei tiedä, miten tarina loppuu).
- Novellit jaetaan kolmeen tyyppiin:
 - juoninovelli: tapahtumilla on selvä alku, kehitysvaihe, huippukohta ja loppu
 - tilannenovelli: tunnelma, mielentilat ja ihmissuhteet ovat tärkeitä
 - absurdi novelli: tunnelma on usein kuin unessa, tapahtumat mielikuvituksellisia ja logiikan vastaisia.

Tehtävä 5

Onko *Soile* mielestäsi perinteinen novelli?
 Onko novellissa yllätystä tai huippukohtaa?
 Mihin novellityyppiin *Soile* mielestäsi kuuluu?
 Muuttuiko novellityyppi, kun kirjoitit *Salmen*
 tarinan uudestaan tehtävässä 4?

Tehtävä 6

Kirjoita novellianalyysi (esimerkiksi *Soile*-novellista). Analyysiin kuuluu seuraavat asiat:

Novellin aihe:

Tapahtuma-aika ja

tapahtumien kesto: _____

Tapahtumapaikka: _____

Päähenkilöt:

Novellin teema/sanoma:

Kirjan ja novellin nimi:

Kirjailija:

Julkaisuvuosi: _____

Mielipiteeni:

Juoni:

Sivuhenkilöt:

Muuttuvatko henkilöt
tapahtumien aikana?

Saatko tietoa siitä,
millaisia henkilöt ovat?

Novellin huippukohta:

Kirjoitustyyli: _____

Voisiko tämä novelli olla mielestäsi totta? Miksi? _____

Petri Tamminen

Lyhyen päälauseen ja lakonisen huumorin mestari

Petri Tamminen on syntynyt vuonna 1966. Hän on opiskellut Tampereen yliopistossa tiedotusoppia. Nykyään hän työskentelee kirjailijana ja vapaana toimittajana Vääkssä. Petri Tamminen esikoisteos *Elämiä* (1994) sisältää pieniä tarinoita, joissa kaikki tärkeimmät asiat kerrotaan hyvin lyhyesti. Novellikokoelma *Miehen ikävä* jatkaa samaa minimalistista tyyliä.

Tamminen ensimmäinen romaani *Väärä asenne* (2000) kertoo bakteereja pelkäävästä isästä. Terävät ja sarkastiset huomiot ihmiselämästä herättävät monia ajatuksia. *Väärä asenne* on ilmestynyt myös ruotsiksi ja saksaksi.

Kirjassaan *Piiloutujan maa* (2002) Tamminen katsoo maailmaa piiloutujan silmin. Kaikki ihmiset haluavat joskus piiloon, joskus maailman pahuutta, joskus perhettään, joskus itseään. Onneksi hyviä piilopaikkoja on kaikkialla. Tamminen sai kirjastaan Kalevi Jäntin kirjallisuuspalkinnon. Petri Tamminen uusiin teos *Muistelmat* ilmestyi vuonna 2004.

Tehtävä 7

Totta vai ei?

1. Petri on miehen nimi.
2. Petri Tamminen on opiskellut kirjallisuutta.
3. Hänen ensimmäinen kirjansa on nimeltään *Miehen ikävä*.
4. *Väärä asenne* on novellikokoelma.
5. *Elämiä* on Tamminen ensimmäinen romaani.
6. *Piiloutujan maa* kertoo miehestä, joka menee piiloon bakteereja.
7. Tamminen on pitkien, monimutkaisten lauseiden tyyliä.
8. Sarkastinen tarkoittaa purevan ivallista.
9. Lakoninen tarkoittaa lyhytsanaista ja nasevaa.
10. Huumori on sama kuin vitsi.

Tehtävä 8

Esittele toisille oppilaille jokin lukemasi romaani, novelli tai runo. Kerro myös kirjailijasta.

Tehtävä 9

Mitä eri asioita seuraavat sanat voivat tarkoittaa?

hukkua	kultainen	noutaja	pitää
joutua	maa	parvi	päästä
kaatua	muuttaa	periä	täti

Selityksiä sivun alareunassa.

Tehtävä 10

Pitää-sanalla on monia merkityksiä. Mitä seuraavat lauseet tarkoittavat? Käännä ne omalle äidinkielellesi tai selitä suomeksi.

1. Sinun pitää mennä tänään aikaisin nukkumaan!
2. Pidätkö sinä elokuvista ja musiikin kuuntelemisesta?
3. Maito täytyy pitää jääkaapissa, muuten se pilaantuu.
4. Me pidämme kokouksen kerran viikossa.
5. Pitääkö sinun aina valittaa!?
6. Kummassa kädessä sinä pidät kynää kun kirjoitat?
7. Presidentti piti uuden vuoden päivänä hyvän puheen.
8. Sinä taidat pitää minua ihan hulluna!
9. Heidän piti tulla kylään viime viikonloppuna, mutta Matti sairastui.
10. Pidätkö tätä laukkua vähän aikaa?
11. Pidä hauskaa lomalla!
12. Hän piti lupauksensa.

Selityksiä tehtävään 9

hukkua	<i>hävitä, kadota; tukehtua veteen ja kuolla</i>
joutua	<i>täytyy, täytyy mennä; ehtiä; mennä, kulua (ajasta ja matkasta)</i>
kaatua	<i>joutua kumoon; kuolla sodassa</i>
kultainen	<i>kullasta tehty; rakas, hyvä, ihana, ystävällinen, hyösydäminen, herttainen; kullankeltainen</i>
maa	<i>maapallo; maan pinta; maaperä; valtio; asumisalue, maaomaisuus; maaseutu; korttipelissä yksi neljän sarjasta; Maa (planeetta)</i>
muuttaa	<i>tehdä joku tai jokin erilaiseksi kuin se on, vaihtaa; mennä asumaan toiseen paikkaan</i>
noutaja	<i>se, joka hakee ja tuo; noutokoira; kuolema</i>
parvi	<i>joukko eläimiä tai ihmisiä; sisällä oleva parveke</i>
periä	<i>saada perintönä jotakin; ottaa, vaatia</i>
pitää	<i>säilyttää jossakin asennossa; säilyttää hallussaan, omanaan; tykätä, rakastaa; olla jotakin mieltä; on pakko, täytyy; kestää, olla pitävä, olla luotettava; (pukeutumisesta) käyttää; suorittaa, järjestää, organisoida</i>
päästä	<i>irrota, vapautua, tapahtua vahingossa; päästä pois jostakin, selviytyä; saavuttaa haluamansa tulos; pystyä tekemään jotakin, päästä haluamaansa paikkaan</i>
täti	<i>isän tai äidin sisar; vanhahko naishenkilö; (lasten käyttämä) aikuisen naisen puhuttelu</i>

Tehtävä 11

Mitä eroa on seuraavilla verbeillä? Valitse oikea verbi ja kirjoita se oikeassa muodossa.

1. muuttua (1) – muuttaa (1)

- a) Me _____ kuukauden päästä Ranskaan.
 b) Sää _____ kylmäksi.

2. kaatua (1) – kaataa (1)

- a) Minä _____ eilen, koska oli niin liukasta.
 b) Naapurin koira _____ minut jo monta kertaa pihalla!

3. kouluttautua (1) – kouluttaa (1)

- a) Sata vuotta sitten ihmiset eivät _____ niin paljon kuin nykyään.
 b) On vaikeaa _____ koiranpentuja.

4. nousta (3) – nostaa (1)

- a) En jaksa _____ tätä kiveä. Se on niin painava!
 b) Eilen _____ jo kello 6.00.

5. päästä (3) – päästää (1)

- a) En valitettavasti _____ tulemaan illalla sinun luoksesi.
 b) Voisitko _____ kissan ulos?

6. suostua (1) – suostutella (3)

- a) Hän yritti _____ minua koko päivän lähtemään kanssaan elokuvaan,
 b) mutta minä en _____!

7. peseytyä (1) – pestä (3)

- a) Minä _____ hampaat joka aamu.
 b) Ihmisten pitäisi _____ aamuin illoin.

8. pukeutua (1) – pukea (1)

- a) Kun on juhlat, hän _____ aina parhaimpiinsa.
 b) _____ nyt jo päällesi! Meillä on kiire!

LAUSETYYPPEJÄ

PERUSLAUSE (Kuka tekee? Mitä tekee?)

Liisa lukee.
Hän luki kirjan lomalla.
Hän ei lukenut kirjaa.

PREDIKATIIVILAUSE (Millainen/millaista/mikä joku/jokin on?)

Minä olen iloinen.
Sinä et ole opettaja.
Ruoka on/ei ole hyvää.
Musiikin kuunteleminen on/ei ole hauskaa.

PÄÄVERBI + VERBI -LAUSE

Hän halusi lukea kirjan.
Hän meni kotiin lukemaan kirjaa. (oli kotona lukemassa, tuli kotoa lukemasta)
Minä pidän kirjojen lukemisesta. (lukeminen)

Seuraavissa lausetyypeissä verbi on aina yksikössä:

EKSISTENTIAALILAUSE (Mitä/keitä jossakin on?)

Kaupoissa oli paljon ihmisiä. Pöydällä on kuppi mutta ei lautasta.

OMISTUSLAUSE (Kenellä on?)

Marjalla ja Matilla on suuri asunto.
Meillä ei ole suurta asuntoa.

NESESSIIVILAUSE (Kenen täytyy tehdä? Kenen ei tarvitse tehdä?)

Minun täytyy / pitää / on pakko lukea tämä kirja.
Minun on luettava tämä kirja.
Heidän ei tarvitse / ole pakko lukea tätä kirjaa.

MUUTOS + TULOS -LAUSEET (katso myös sivu 252)

Mikä sinusta tulee isona? Meistä tuli opettajia.
Isoisä on jo tullut vanhaksi. Äiti ei opiskellut lääkäriksi. (Tulla+ksi lauseessa verbi voi olla myös monikollinen. Esim. He ovat tulleet vanhoiksi.)

GENEERISET LAUSEET

Voiko kirjastossa kuunnella musiikkia? Entä saako sieltä lainata musiikkia?
Jos opiskelee ahkerasti, niin oppii nopeasti!

"ON HAUSKAA" -LAUSEET

On hauskaa kuunnella musiikkia. On vaikea oppia kielioppia. On ihme, että sain työtä.

Lue lisää lausetyypeistä Leila Whiten kirjasta *Suomen kielioppia ulkomaalaisille*, Finn Lectura, tai Marjukka Kenttälän *Kieli käyttöön* -oppikirjoista, Yliopistopaino.

EKSISTENTIAALILAUSEEN JA PERUSLAUSEEN ERO

Missä? yks.3.pers.	Mitä?	Mikä?	Missä?
Kadulla on	auto. (eikä pyörä!)	Auto on	kadulla. (eikä tallissa!)
Kadulla on	autoja.	Autot ovat	kadulla.
Kadulla ei ole	pyörää. (vaan auto!)	Autot eivät ole	tallissa. (vaan kadulla!)

Eksistentiaalilause vastaa kysymykseen
Mitä kadulla on?

Peruslause vastaa kysymykseen
Missä auto on? Missä autot ovat?

Tehtävä 12

Kirjoita sekä eksistentiaali- että peruslause ja käytä seuraavia sanoja. Mieti, miten merkitys muuttuu.

tori – pojat *Torilla on poikia. Pojat ovat torilla.*

asema – juna _____

pöytä – paperit _____

olohuone – ei – televisio _____

sauna – ei – pyyhkeet _____

talot – asua – ihmiset _____

ovet – usein – ovisilmä ja ovikello _____

(Miksi näistä sanoista tehty peruslause kuulostaa kummalliselta?!) _____

Tehtävä 13

Kirjoita vihkoon lauseita, joissa käytät seuraavia sanoja. Yritä käyttää erilaisia lause-tyyppejä.

enkeli	luistella
hakea	muuttaa
hää	pelto
jono	purkka
juosta	tuoda
kuolla	vintti

Tehtävä 14

Jatka lauseita ja mieti sitten, mikä lausetyyppi on kyseessä.

- a) On paljon helpompaa _____ kuin _____.
- b) Koulussa ei saa _____.
- c) Taneli haki Soilea _____ Mensan jatkoilla. (novellissa!)
- d) Syksyllä ilma muuttuu _____.
- e) Meillä on kotona paljon _____.
- f) Joka aamu kaikkien täytyy _____.
- g) Minun äitini on ammatiltaan _____.
- h) Minun huoneessani ei ole _____.
- i) Minusta _____ on tosi tylsää!
- j) Voitko sinä _____?
- k) Kesällä Suomessa voi _____.
- l) Huomenna minä aion _____.
- m) Minun isäni inhoaa _____ (verbi!)
- n) Onneksi meidän ei tarvitse joka päivä _____.
- o) Oletpa sinä kasvanut! Sinusta on tullut jo _____.

LAUSEENJÄSENET

Subjekti eli tekijä (Kuka lukee?)

Predikaatti (Mitä Liisa tekee?)

Objekti eli tekemisen kohde (Minkä hän lukee?)

Predikatiivi (Millainen kirja on?)

Predikaattina on yleensä olla-verbi.

Attribuutti (Millaisen kirjan hän lukee?)

Adverbiaali (Milloin hän lukee?)

Adverbiaali kertoo milloin, missä, miten ym. jotakin tapahtuu.

Liisa lukee paksun kirjan lomalla.

Liisa **lukee** paksun kirjan lomalla.

Liisa lukee paksun **kirjan** lomalla.

Kirja **on paksu**.

Liisa lukee **paksun** kirjan lomalla.

Liisa lukee paksun kirjan **lomalla**.

Tehtävä 15

Petri Tammisen novelleissa on käytetty paljon peruslauseita. Etsi jommastakummasta novellista subjekteja (kuka tekee?), predikaatteja (mitä tekee?) ja objekteja (tekemisen kohde). Alleviivaa eri väreillä tai erilaisilla alleviivauksilla.